

Christelijk Beginsel en Moderne Letterkunde.

V.

Na de erkenning, dat veel goeds in de moderne letterkunde te vinden is, dank zij Gods gemeene gratie, zooals we dat in het vorig artikel aantoonde, volgt nu de bewijsovervoering voor de uitspraak, dat we met de grondbeginselen der moderne literatuur als christenen niet homogeen kunnen zijn.

Deze bewijsovervoering dient te geschieden parallel met wat we als de trekken van het beeld der moderne letterkunde zagen: dat ze in haar wezen is individualistisch en dienovereenkomstig subject en object van beschouwen is de mensch; dat ze in haar aard is pessimistisch en reactionair; dat haar doel is het vinden en zoeken van schoonheid.

Eerst dus de vraag: hoe staan we tegenover het individualisme. Het antwoord is niet moeilijk te geven. Een christen ziet in het individualisme juist zijn grooten vijand, want dat individualisme is het, dat dagelijks scheiding brengt tusschen God en zijn ziel, omdat het hem altijd weer doet vallen in zonde. Waar de moderne letterkunde streeft naar individualisme, moet een christen juist er tegen strijden; het individualisme toch wil altijd de poorten der ziel openen naar den kant der wereld, terwijl die poorten behooren gesloten te zijn en de vensteren moeten openstaan naar den hemel.

Daarom staan we rechtvaardig tegenover dat individualisme.

En dan: Subject en object de mensch?

Nee, juist andersom: voor den christen is het parool subject en object God! God is het einddoel van zijn leven, denken, doen, beschouwen, zijn, — nimmer de mensch.

Dus gaan we als christenen allerminst accoord met wat we in een der vorige artikelen zagen als eisch voor kunst naar nieuwere opvatting, dat n.l. kunst moet zijn de allerindividueelste expressie van de allerindividueelste emotie, want dat allerindividueelste, dat is dus, de ten top gevoerde menscheit, is synoniem met vijandschap tegen God. Ons kunstbegrip moet derhalve een ander zijn.

Wat betreft den aard der moderne letterkunde, het pessimistische en reactionaire, ook in dezen verschilt een christelijke levensovertuiging principieel.

Een christen is niet een pessimist, een gedesillusioneerde, een, die in alles bedrogen uitkomt. Juist andersom weer, hij kent de blijheid, die voortkomt uit den rijkdom van 't geloof. In het eene en groote, het vertrouwen op God, komt hij nooit bedrogen uit. En daarom is het pessimisme, zooals de moderne letterkunde dat kent, dat z'n directe consequentie vindt in den zelfmoord, den christen vreemd. Zelfs acht hij het, niet het minst om die consequentie, een groot gevaar.

En ook het reactionaire is niet de mentaliteit van den christen. Veeleer zal het hem oorzaak zijn van leed, dat hij te veel reactionair is, door zijn zondigen aard. Zijn begeeren is niet: reactionair te zijn, maar: te berusten, de kracht te ontvangen tot zwijgen en aanvaarden, als de verhoudingen zich gansch anders ontwikkelen dan hij gewenscht

had. Dus — niet pessimistisch, en niet reactionair en daarom niet den aard der moderne letterkunde niet overeenstemmend!

Ten slotte is er nog de vraag naar onze verhouding tot de doelstelling der moderne literatuur: de schoonheid. Ja, dat heeft een christen met haar gemeen: ook hij zoekt naar schoonheid, omdat in zijn ziel evenzeer leeft de behoefte aan aanraking met het ideale.

Maar — schoonheid is voor hem geheel iets anders dan voor de moderne letterkunde, zooals we dat in het tweede artikel van deze serie behandelden. Immers, schoonheid is voor den christen het goddelijke, dat de Schepper zelf in Zijn schepping heeft gelegd en heeft willen laten, en doel van het zoeken naar schoonheid is niet, in de genieting daarvan zichzelf te verlustigen, maar, te verheerlijken Hem, die deze schoonheid schiep.

De moderne letterkunde heeft een gansch ander begrip van schoon. Schoonheid is voor haar ook iets persoonlijks, een gewaarwording, die ontstaat in den individueelen mensch. En naar dat individueele is dan ook haar schoonheidsaardbeoordeling bepaald. Zoo kan zelfs wat den christen zonde is, voor de moderne letterkunde schoonheid zijn.

Er is alzoo ook met betrekking tot het doel geen overeenstemming tusschen christelijk beginsel en moderne letterkunde. Want wel wordt in dezelfde richting, maar absoluut niet naar hetzelfde effect gezocht.

Vatten we dan samen wat nu het antwoord is op de vraag, hoe een christen staat tegenover de beginselen der moderne letterkunde, dan is het dit: waar noch in het wezen, noch in den aard, noch in het doel overeenstemming mogelijk is, daar staat hij principieel verschillend tegenover haar beginselen.

Na alles wat in dit en de voorafgaande artikelen werd gezegd, keeren we ten slotte terug tot het punt van uitgang, de vraag naar de verhouding tusschen het christelijk beginsel en de moderne letterkunde. We zeiden er op, hoe deze vraag alleen op te lossen valt bij een primair stellen van het beginsel, omdat we dan een maatstaf in de hand hebben ter beoordeeling. Daarom ontwikkelden we allereerst de opvatting, die we op grond van dat beginsel hebben van kunst en schoonheid, daarna de opvatting, die de moderne literatuur dienaangaande is toegedaan, om ten slotte deze beide te vergelijken. En de conclusie, die deze vergelijking bracht, is, dat bij volle erkenning van veel goeds en schoons in de moderne literatuur, toch het christelijk beginsel en die moderne literatuur principieel verschillen, veelszins zelfs elkanders tegengesteld zijn.

Deze conclusie nu geeft tegelijk het antwoord op de vraag, die onderwerp was van onze behandeling. In het feit, dat een principieel verschil het christelijk beginsel scheidt van de moderne letterkunde, is de verhouding tusschen beiden aangegeven, en is eveneens bepaald de betrekking, waarin de belijder van het eerste staat tot de tweede.

Dat deze betrekking ons voor praktische moeilijkheden brengen zal, voor allerhande bezwaar, niemand kan het ontkennen. Trouwens, ieder, die met de kwestie in aanraking komt — 't werd in het eerste artikel uitvoerig betoogd — weet het bij ervaring.

maatschappelijk gebied. Niet op het Binnenhof. Niet aan de Universiteit. Niet op het erf van kunst en wetenschap.

In die absolute strekking wordt deze tegenstelling alleen aanvaard door de Heelen. En dan is met Heelen volstrekt niet bedoeld een soort betere of dapperder menschen; noch ook menschen, die niet in menig opzicht aan hun beginsel ontrouw zijn; maar meent dit woord hen, die „uit het volk“ zijn, naar den rijken, heerlijken zin, die in deze uitdrukking van „Volk des Heeren“ voor elken kenner schuilt.

„Uit het volk“ dat wil zeggen uit dien historischen levenshodem opgeschoten, die en historisch en praktisch en principieel alleen aan den smaad om 's Heeren Naam herkenbaar is.

Zoo moet het dan vroeg of laat tusschen deze Heelen en Halven tot een breuke komen.

Dit hoeft niet, zoolang men nog alleen toe is aan zielzorge en predicatie, aan evangelisatie en missie, aan philanthropie en dilettantisme. Maar heeft wel, en moet en komt dan ook onverbiddelek, zoodra de Christelijke volksbeweging zich nog een schrede verder waagt, en nu ook doordringt tot de politiek, tot het recht en tot de wetenschap.

Dan toch roepen de Halven: Nu gaat ge te ver! en getuigen de Heelen: „Met uw welmeenens: we beginnen pas!“

Dan volgt er een oogenhlik van verwarring; er ontstaat gedrang, men gist nauwelijks wat het worden zal. Tot ten leste het proces toch weer zijn pad afloopt en de stroom zich toch weer in zijn bedding voortbeweegt, slechts een weinig versmald.

Want als het dan op keus komt, zegt de Halve: „Nu ge zóó ver drijft, blijf ik op politiek terrein liever met de mannen van invloed, en op wetenschappelijk erf liever met de mannen van naam, en op kerkelijk gebied liever met de mannen van goeden wille verenigd. — dan dat ik, met uw Gideons-bende voorttrekkend, straks en op politiek en op wetenschappelijk en op ker-

Maar dan komt alles aan op 't gelooven van wat men met de lippen belijdt. Als we van het geloof in Christus uit de dingen bezien, komt vanzelf relif in de verhoudingen, voor welke het leven ons stelt, óók in deze verhouding in haar praktische zijde.

Wanneer ge des avonds op uw kamer komt en ge gaat zitten voor uw tafel, dan is alles donker, egaal zwart. Maar nu draait ge uw lamp aan, en zie, nu wordt alles belicht, nu komt schakeering in wat te voren één groote donkerheid was; want alles wat zwart is, wordt nu ook werkelijk als zwart gezien en wat licht is gaat glanzen door het licht, dat er op valt.

Zóó zal het ons gaan, als we christocentrisch de moderne letterkunde beschouwen. Want dan behoeven we niet meer te zoeken, waar de donkerheid der zonde in haar zwartheid afsteekt tegen het licht der heerlijkheid — we zien het vanzelf. En dan ook kan, wat een probleem voor ons is, de verhouding tusschen het christelijk beginsel en de moderne letterkunde, worden opgelost.

C. T.

Galerie d'art français, 792, Prinsengracht, Amsterdam.

De Fransche kunsthandel van den heer Deene onderscheidt zich gewoonlijk door superieur werk van groote distinctie.

Trouwens, de Fransche schilderkunst is zelfs in tijden van decadentie meestal koloristisch fijn gebleven.

Van Deene exposeert nu werk van Robert Lottin. Het is eenvoudig van opvatting. De kleuren schijnen onmiddellijk van de natuur afgelezen en genoteerd te zijn op het doek.

Toch is het evenwichtig gebouwd uit den geest. De impressie heeft zich dadelijk omgezet in een compositie van kleuren in de zuiverste verhouding. In het kleine schilderij met de dorsmachine staan de figuren in een dramatisch rythme van muzikale gevoeligheid als het koor in een Grieksche tragedie.

Het stilleven met de muziekinstrumenten is een architectonische kleurensamenstemming, waarin ook de stofuitdrukking van de verschillende voorwerpen wordt gevoeld. Ook in het figuurstuk keeren de schoone grijzen en gedempte rooden terug.

Wie schilderijen verzamelt, doet artistieker hier nieuwe kunst te koop, dan veel geld te geven voor middelmatige oude kunst. Eerste klas oude kunst behoort in de openbare musea.

L.

ZENDING EN EVANGELISATIE.

Algemeene Conferentie voor de Zending onder de Mohammedanen te Jerusalem van 3—7 April 1924.

In onze artikelen over het Nabije Oosten hadden wij ruimschoots gelegenheid te spreken over de groote veranderingen in de Mohammedaansche wereld, veranderingen, die voor de zending daarom van zoo groote beteekenis zijn, omdat zij spreken van een nieuwe toekomst, hoopvol en licht.

De Internationale Zendingsraad, waarvan de bekende Amerikaan, John Mott, de bezielde leider is, zag in, dat de nieuwe toestanden dwongen tot

kelijk terrein, tegen mijn land en burgers kom over te staan.

En dan gaat men uiteen.

Niemand wordt de deur uitgedrongen, maar men trekt eigener beweging af.

Op die wijs had men het: „Achtende de vermaandheid van Christus meederden rijkdom te zijn, dan de schatten in Egypte“; niet bedonk!

Den schat van zijn eigen aalmoes en eigen rust had men veel, desnoeds ook den schat van zijn persoonlijke eereucht; maar den schat van het gemeene burgerleven; den schat van zijn historische stichtingen; den schat van zijn nationale wetenschap; dien nooit!

En zoo liet men dan los, eenvoudig wijl men bij de hitte des dags vanzelf los weekte.

Ongemerkt viel men van elkaar.

En bij dit uiteenvallen, verbaasde het noch links noch rechts, dat men verder niet saamging, maar eer, hoe men over en weer pas zoo laat tot het inzicht was gekomen, dat men wel dicht bij elkaar, maar toch nooit op eenzelfde wortel gebloeid had.

Tegen dit Standaard-artikel verscheen van de hand van Prof. Gunning een vlugschrift: „De Heelen en de Halven“. Een woord aan de Hervormde Gemeente te 's-Gravenhage, ook naar aanleiding der weigering van de Kloosterkerk. Na lezing toch van genoemd Standaard-artikel was Prof. Gunning tot de overtuiging gekomen, dat het gebruik der Kloosterkerk voor het bekende doel terecht geweigerd was, immers niet uit kleingeestige antipathie, maar uit een diepgaand verschil in beginsel. En dit verschil scheen hem gewichtig genoeg om, al was de aanleiding onbeduidend en weldra voorbijgaande, er de aandacht op te vestigen, omdat het zedelijk van aard was en den grond raakte van het door God gewerkte geestelijke leven. De klove tusschen

KUYPER-BIBLIOGRAFIE.

door

J. C. RULLMANN.

CX.

85. Bedoeld noch gezegd. Schrijven aan Dr J. H. Gunning Jr. Amsterdam. J. H. Kruyt. 1885.

Dr J. H. Gunning Jr., sedert 1882 hoogleeraar aan de Stedelijke Universiteit te Amsterdam, schreef in Juni 1885 aan een van zijn Haagsche vrienden, dat hij, ware hij nog lid van den Haagschen kerkeraad geweest, de weigering van de Kloosterkerk niet zou hebben verdedigd. Spoedig veranderde hij echter van zienswijze op dit punt, en wel door lezing van een hoofdstuk in De Standaard van 17 Juni '85 getiteld: De Heelen en de Halven.

Nog vóór dat Dr Kuiper zijn rede over „IJzer en Leem“ hield, teekende hij, als Standaard-redacteur, met deze onderscheiding tusschen heelen en halven het verschil tusschen het volk des Heeren en de dissenteerende broederen; een verschil, dat altoos uitkomt op het punt van de breuke met het humanistisch leven der wereld:

De Naam van den Christus is de bron van een eigen, nieuw, hemelsch leven, dat op elk punt het humanistisch leven der wereld veroordeelt, en op elk terrein altoos weer de tegenstelling plaatst tusschen een leven uit de natuur en een leven uit de genade, of wil men tusschen geloof en ongelooft.

En dit nu aanvaarden de Halven niet.

Die tegenstelling gedoogen ze wel voor de ziel. Ook wel voor de predicatie. Ten daele zelfs op het sterfbed. Maar niet kerkrechtelijk. Niet op

de ne
wegen
metho
Dez
de ha
geslag
ferent
ding
Als
gewez
weest
manda
Confer
Jerusa
worden
Het
confer
overee
er toet
deelen
voorda
Zoo
Noord
te met
Palestin
tie te
warring
Te g
Jerusal
Een
worden
Vana
rakkelij
het lan
heeft A
te voor
daarin
dierbaa
arbeid
In de
arch d
houden
sische
bracht
olijfboor
Een
dergelij
wen, w
De mee
Nabije
Turkest
Bijzon
slechts
voel van
Mott, hi
elkander
Er we
scripties
het bezi
de conf
grondige
Daarm
Want al
sluiten
conclusie
taut wer
Het o
der com
king hui
conclusie

„de Gere
noemden
worden.

In Ba
per nu (

Hoe
beston
chri
Ik k
zelfs
en al
of in
king
dat m
door.

dat ik
ophou
eigen
aanzie
papier
de pe
een z
mij v
te doe
geschr
goed
ver b
verkla
reeds

Uit het
Dr Kuyper
„niet-bloei
just wel
een volks

De beti
echter, ni
een zichtb
Ook ver
Deputaten
blijkt, hoe